

**การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วย
งานยุติธรรม ครั้งที่ 20 “สืบสานแห่งปัญญา
สอบทควรรรสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน”
โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม**

■ ความเป็นมา และความมุ่งหมาย

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม (The National Symposium on Justice Administration) ถูกจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2546 ภายใต้หัวข้อ “กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด” ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากบุคลากรหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการในแวดวงกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม ภาคประชาสังคม และประชาชนที่สนใจการประชุมจะเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การบูรณาการ การแก้ไขปัญหาเชิงระบบ และโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรม อันนำไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบริบทของสังคม สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้จัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำในทุกๆ ปี มุ่งหมายเพื่อส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม การให้ข้อเสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านกฎหมายและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมของประเทศ เพื่อผลักดันให้เป็น

นโยบายระดับชาติ รวมทั้งศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชน

ปัจจุบันการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ได้จัดมาแล้ว จำนวน 20 ครั้ง ประกอบด้วย

ครั้งที่ 1 กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ครั้งที่ 2 มาตรการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล

ครั้งที่ 3 กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน

ครั้งที่ 4 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ครั้งที่ 5 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ครั้งที่ 6 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมยุคใหม่

ครั้งที่ 7 การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 8 นิติรัฐและพลเมือง : ทางออกประเทศไทย

ครั้งที่ 9 การขับเคลื่อนพลังสังคมสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน

ครั้งที่ 10 การเสริมสร้างประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมเพื่อสังคมไทย

ครั้งที่ 11 พลิกโฉมกระบวนการยุติธรรม : เสริมสร้างศักยภาพไทยสู่อาเซียน 2558

ครั้งที่ 12 ท่องไปในความยุติธรรม...ทุกอณูของชีวิต

ครั้งที่ 13 เติมเต็มช่องว่าง...สร้างมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 14 การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 15 การยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 16 พัฒนากระบวนการยุติธรรมลดความเหลื่อมล้ำ นำความยุติธรรมสู่ประชาชน

ครั้งที่ 17 พัฒนาการกระบวนการยุติธรรม สร้างความเชื่อมั่น นำความยุติธรรมสู่ประชาชน

ครั้งที่ 18 การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน

ครั้งที่ 19 กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า

ครั้งที่ 20 สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน

จากการประชุมแต่ละครั้งที่ผ่านมานำไปสู่การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาทางออกต่างๆ พร้อมทั้งจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบบริหารงานยุติธรรม ต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) และคณะรัฐมนตรี เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างๆ ให้เกิดผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ และก่อให้เกิดแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น การเสนอ

ร่างกฎหมาย ที่สำคัญหลายฉบับ ความตื่นตัวของบุคลากรเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด การแลกเปลี่ยนความรู้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การหารือร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการประสานการดำเนินคดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแสวงหาแนวทางร่วมกันในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ และตรงต่อความต้องการของประเทศ การสนับสนุนแนวคิดการให้ภาคชุมชนและท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมทั้งการนำเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ส่งเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการบริการประชาชน

■ แนวคิดการจัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20

การจัดประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 20 ภายใต้หัวข้อ “สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน” มีการทบทวนองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะ ผลผลิต รวมถึงพัฒนาการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นในแวดวงกระบวนการยุติธรรมตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา ผ่านการนำเสนอในเวทีอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคประชาชน และสื่อมวลชนในประเด็นที่เกี่ยวข้อง มุ่งหวังให้เกิดการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมไทยที่ส่งผลต่อการสร้างความเชื่อมั่นและลดความเหลื่อมล้ำด้านกระบวนการ

ยุติธรรม ซึ่งนำผลสรุปที่ได้จากการประชุม กำหนดเป็นกรอบหรือทิศทางในการปรับปรุง นโยบาย กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เพื่อเสนอ ต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีต่อไป

การประชุมครั้งนี้ ดำเนินการจัดประชุม ในรูปแบบผสมผสาน (Online และ On-site) เผยแพร่ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ ระบบ ZOOM, Facebook LIVE สำนักงานกิจการยุติธรรม, Facebook Fanpage Backbone MCOT และการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมทาง MCU CHANNAL ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนช่องทางออนไลน์ของ Facebook คณะนิติศาสตร์ ของสถาบันเครือข่ายนิติศาสตร์ เพื่อส่งชมจำนวน 15 สถาบัน และ Facebook Page กลุ่มข่าวสารมหาวิทยาลัยรังสิต โดยมีจำนวน ผู้เข้าร่วมประชุมและรับชมการถ่ายทอดสดผ่าน ช่องทางต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมการประชุมแบบออนไลน์ผ่าน โปรแกรม ZOOM จำนวน 1,000 คน

2. ผู้รับชมการถ่ายทอดสดผ่านสื่อออนไลน์ Facebook และ Youtube ของสำนักงานกิจการ ยุติธรรม และได้มีการแชร์ลิงค์จากเครือข่าย สื่อออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ คณะนิติศาสตร์ของ สถาบันเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อส่งชม และ กลุ่มข่าวสารมหาวิทยาลัยรังสิต จำนวนรวม 15,942 คน

3. ผู้รับชมการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียม ทาง MCU CHANNAL ของมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 4,200 คน

แสดงให้เห็นว่า บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ทั้งของ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ที่สำคัญ

คือภาคประชาชนมีความสนใจต้องการให้ กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ได้รับการ พัฒนาให้ก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ สร้างความ เชื่อมั่น และเสริมสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทย และเป็นที่ยอมรับจากเวทีโลก

■ **สาระสำคัญจากการประชุม ทบวงวิชาการระดับชาติว่าด้วย งานยุติธรรม ครั้งที่ 20**

สำหรับการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 20 ถือเป็นช่วงครบรอบสองทศวรรษ สำนักงาน กิจการยุติธรรม จึงได้มีการนำเสนอความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่อง จากประเด็นที่ได้จากการประชุมทั้ง 19 ครั้ง ที่ผ่านมานี้ 6 เรื่องสำคัญ ดังนี้

1. **การพัฒนาเรื่องประสิทธิภาพกระบวนการ ยุติธรรม**

ได้มีการนำเสนออภิปราย และแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องในทุกครั้งของ การประชุม ซึ่งได้นำไปสู่การพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(1) การจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูล กระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Center : DXC) (พ.ศ. 2550) เพื่อแก้ไขปัญหาการเข้าถึง ข้อมูล โดย ณ ปัจจุบันมีฐานข้อมูลที่จำเป็นในการ ปฏิบัติงานจำนวนมากถึง 24 ฐานข้อมูลจาก 26 หน่วยงาน ซึ่งระบบสามารถจัดทำประวัติ ผู้กระทำผิดในลักษณะ Single Report ได้อย่าง ครบถ้วน ทำให้ลดระยะเวลาการตรวจสอบ สืบค้น และใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูล ในปี พ.ศ. 2565 ฐานข้อมูล DXC มีการใช้งาน มากถึง 6 ล้านครั้ง ทั้งนี้ ในอนาคตจะมีการ พัฒนาเป็นศูนย์ปฏิบัติการฐานข้อมูลการบริหาร งานยุติธรรมแห่งชาติ

(2) การพัฒนาระบบ CRIMES ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (พ.ศ. 2556) เพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล และเพิ่มประสิทธิภาพงานสอบสวน งานสืบสวน งานป้องกันปราบปราม และงานจราจร ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังฐานข้อมูลอื่นของสำนักงานตำรวจฯ หรือหน่วยงานภายนอกได้

(3) การพัฒนาระบบบริการข้อมูลคดีศาลยุติธรรม (CIOS) (พ.ศ. 2561) เพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลคดีของศาล และช่วยให้ประชาชนสามารถติดตามคดีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

(4) การก่อตั้งกองทุนยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม (พ.ศ. 2549) เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2565 สามารถให้การช่วยเหลือประชาชนได้ 2,548 ราย คิดเป็นเงินจำนวน 293,405,274.54 บาท โดยแบ่งเป็น

- การช่วยเหลือในการดำเนินคดี 1,814 ราย จำนวนเงิน 33,323,811.41 บาท
- การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย 612 ราย จำนวนเงิน 151,013,540 บาท
- การช่วยเหลือโดยการออกหนังสือรับรองการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จำนวนเงิน 96,677,079.13 บาท
- การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 2 ราย จำนวนเงิน 309,469 บาท
- การให้ความรู้ทางกฎหมาย 120 ราย จำนวนเงิน 12,081,375 บาท

นอกจากนี้ ผลการประชุมที่ผ่านมาได้จุดประกาย และสร้างกระแสการร่วมคิดร่วมพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมที่ขยายวงกว้างออกไป อาทิ การกำหนดหลักเกณฑ์ และแนวทาง

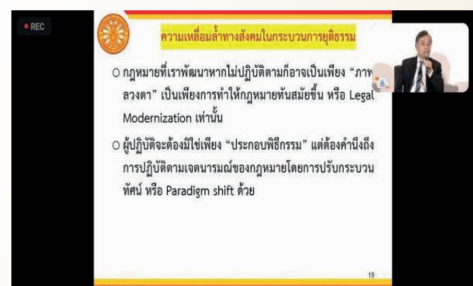
การประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ในด้านการบริหารจัดการ ด้านธรรมาภิบาล และด้านป้องกันการทุจริตของหน่วยงาน

ดังนั้น การประชุมในครั้งนี้ จึงมีการนำเสนอ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีเสวนาเกี่ยวกับ **เส้นทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม** ในมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการคอร์รัปชันในปัจจุบันว่า “อำนาจยังมีมาก ยิ่งทุจริตมาก” ดังนั้นจึงควร **กำหนดขอบเขตอำนาจรัฐให้เหมาะสม** และส่งเสริมการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถเข้าถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เปรียบเสมือนสายเลือดในชีวิตร สำหรับปัญหาเรื่องภาพลักษณ์ของตำรวจ พบว่ายังเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากภารกิจของตำรวจมีความหลากหลาย ต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน ทั้งงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งในการเสวนาได้ให้ข้อเสนอแนะว่าตำรวจควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชน พัฒนาระบบงานสืบสวนสอบสวน ปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสม นำเทคโนโลยีมาใช้ และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจควรจัดอย่างเป็นระบบและเชื่อมต่อกัน

มุมมองด้านกฎหมาย ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีความชัดเจนและมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทและธรรมชาตินิสัยของคนไทย ให้ใช้โทษอาญาเท่าที่จำเป็น ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องยึดเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นสำคัญ มิใช่ยึดตนเองเป็นหลัก ในการตีความหรือนำกฎหมายไปใช้ และเนื่องจากกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ร่วมกันในสังคม

จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น และการคิดวิเคราะห์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จากกฎหมาย (Regulatory Impact Analysis : RIA) และหลังการออกกฎหมายต้องมีการทบทวน ทุก ๆ ห้าปี เพื่อให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับ สถานการณ์ โดยวิธีการประเมินผลการบังคับ ใช้กฎหมาย (Law Enforcement Indicators : LEI) ซึ่งสำนักงานกิจการยุติธรรมจะมีความร่วมมือกับ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาต่อไป

นอกจากนี้ ในการเสวนาได้กล่าวถึง การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อขับเคลื่อน กระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งเน้นประเด็นว่า ทำอย่างไรไม่ให้งานวิจัยขึ้นหิ้ง ควรให้ความสำคัญ กับการพัฒนาฐานข้อมูลเป็นสำคัญ ซึ่งขณะนี้สำนักงานกิจการยุติธรรมได้ศึกษาและ เริ่มดำเนินการเรื่องการจัดตั้งหน่วยบริหารทุน เฉพาะด้านกระบวนการยุติธรรม (Program Management Unit : PMU)

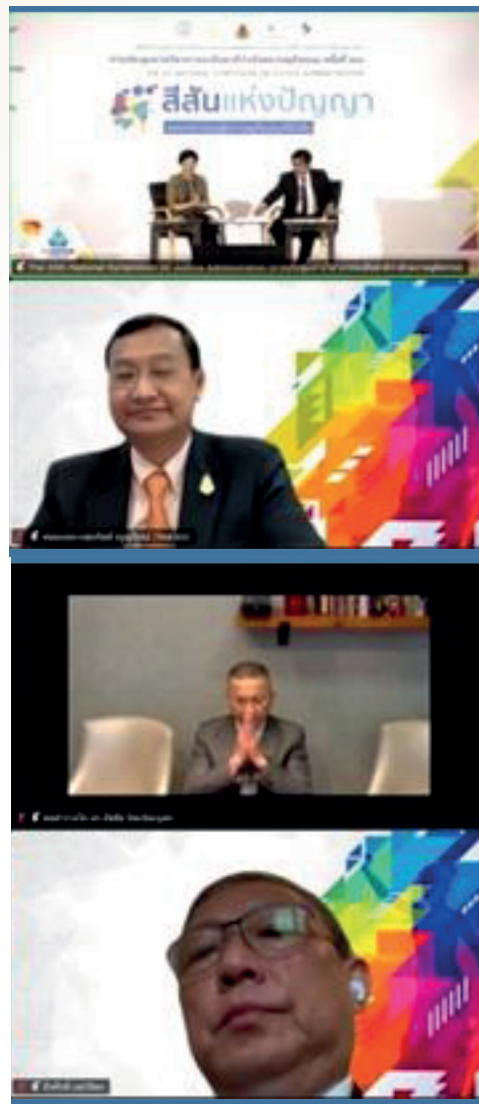
2. การพัฒนามาตรการและแนวปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิด เรื่องนี้ได้มีการกล่าวถึงเนื้อหา การประชุมครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2546) และครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2557) ที่มีประเด็นนำไปสู่การพัฒนาและ ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในเวลาต่อมา ดังนี้

(1) การทบทวนและปรับปรุงการกำหนด โทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย ได้แก่

(1.1) การกำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ ในการรอกการกำหนดโทษ และรอกการลงโทษ

ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 ที่ช่วยให้ ผู้ปฏิบัติงานมีหลักเกณฑ์ และวิธีการบังคับโทษ ปรับในเรื่องการยึดทรัพย์สิน หรือการอายัดสิทธิ เรียกรอเงินในทรัพย์สิน เพื่อใช้ค่าปรับ และกำหนด อัตราเงินในการกักขังแทนค่าปรับที่สอดคล้องกับ สภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้ ผู้ถูกจำคุกกระยะสั้นในเรือนจำมีน้อยลง

(1.2) พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมสะท้อนขวัญ เนื่องจากผู้กระทำผิดบางราย เมื่อพ้นโทษออกมาได้ก่อเหตุซ้ำซาก สร้างปัญหาให้กับสังคม และที่ผ่านมายังไม่มีกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมสอดส่อง และติดตามผู้พ้นโทษอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงในอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทำให้ขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่รัฐบาลผลักดันให้มีมาตรการพิเศษในการป้องกันผู้กระทำผิดซ้ำรวมถึงเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยใช้หลักการบูรณาการกำหนดให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ขั้นพนักงานสอบสวน การสั่งฟ้องคดี การมีคำพิพากษา การแก้ไขฟื้นฟู และการเฝ้าระวังผู้กระทำความผิดภายหลังพ้นโทษ เพื่อสร้างสังคมปลอดภัยภายใต้การปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจแก่ตำรวจ อัยการที่สามารถดำเนินการได้ทันที ตั้งแต่การจำคุก และการตรวจสอบสุขภาพจิตผู้กระทำผิด จนไปถึงในชั้นศาลที่สามารถสั่งให้มีการแก้ไขฟื้นฟูหรือใช้มาตรการทางการแพทย์ นอกจากนี้ มาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษจะเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเฝ้าระวังดูแลสอดส่องผู้พ้นโทษไม่ให้กลับไปก่อการซ้ำอีก โดยกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมการแพทย์ และคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) เป็นต้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้สามารถรักษาความสมดุลในการสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม โดยการป้องกันสังคมและ

ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นอีกรวมทั้งเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงสิทธิ และเสรีภาพอย่างเหมาะสม

(1.3) พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มีเจตนารมณ์เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการคุมประพฤติมีประสิทธิภาพ ทั้งในขั้นก่อนระหว่าง และหลังการพิจารณาคดีของศาล โดยเกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติของผู้กระทำผิดทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ผู้ได้รับการพักการลงโทษ และการลดวันต้องโทษจำคุก รวมถึง

การตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถนะผู้ติดยาเสพติด การจัดทำมีการทำงานบริการสังคม การดำเนินการ เพื่อสร้างความสมานฉันท์ การให้การสงเคราะห์ ต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในการ ป้องกันอาชญากรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความ สมานฉันท์และความสงบสุขเรียบร้อยเกี่ยวกับการ แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

(2) การพัฒนาลัทธิของผู้ต้องขัง
ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากการประชุมทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงวิธีและแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่

(2.1) การนำอุปกรณ์ EM(Electronic Monitoring) มาใช้ในการควบคุมผู้กระทำผิด ในอัตราโทษที่ไม่สูง หรือใกล้พ้นโทษ ตามกฎ กระทรวงการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ อุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความ ประพฤติ ตามเงื่อนไขที่ศาลหรือพนักงานผู้มี อำนาจสั่ง พ.ศ. 2560 ซึ่งการใช้เครื่องมือ EM ถือเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกที่จะ ช่วยลดความแออัดในเรือนจำ และช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพผู้กระทำผิด ส่งผลต่อการลดค่า ใช้จ่ายการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรม

(2.2) การนำร่องแนวทางการถอด โซตรวนนักโทษในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งทำให้ ประเทศไทยมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับ

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ส่งผลให้ ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐาน เทียบเท่าสากล

รวมถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนด มาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ปี ค.ศ. 1966 “Standard & Norm” คือ การปรับปรุงการบริหารด้านสุขอนามัย ลดการเจ็บป่วยของผู้ต้องขัง

ในเวทีเสวนาครั้งนี้ ได้มีการนำเสนอ ในประเด็นเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมว่า ควรเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centric Justice) และต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวมไม่เลือกปฏิบัติ ในส่วนของการลดความเหลื่อมล้ำนั้น รัฐไม่ควร ปลอมโยให้ผู้กระทำผิดลอยนวล มิฉะนั้น จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมต่อไป

3. การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรม สมานฉันท์ การไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท
จากการประชุมครั้งที่ 5 (พ.ศ. 2550) และครั้งที่ 9 (พ.ศ. 2554) ได้มีข้อเสนอให้นำมาตรการทางเลือก และการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มากขึ้น เพื่อลดปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

และปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และกำหนดมาตรฐานของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยตัวผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้การรับรอง โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 - 2565 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำหลักสูตรไปใช้ในการฝึกอบรมทั้งหมด 27 หน่วยงาน ดำเนินการอบรมไปแล้ว 112 รุ่น มีผู้ผ่านการอบรม 5,390 ราย ทั้งนี้ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สามารถลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาลได้ จำนวนทั้งสิ้น 51,478 เรื่อง

การประชุมครั้งนี้ ได้มีการนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการให้ความช่วยเหลือและเยียวยาต่อผู้กระทำผิดที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าเหมาะสมแล้ว แต่ควรมีการลดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจให้ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ทั้งนี้มีข้อเสนอว่าการไกล่เกลี่ยควรแบ่งเป็น 2 ปี คือ ปีแรกควรเน้นการแก้ไข และปีที่สองควรเน้นการเสริมสร้างความสมานฉันท์

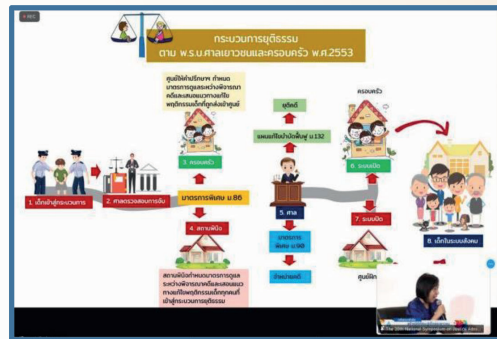
4. กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน
จากประชุมครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2549) ครั้งที่ 15 (พ.ศ. 2560) และครั้งที่ 17 (พ.ศ. 2562) ได้เสนอให้มีการนำมาตรฐานสากล และแนวทางการดำเนินงานของต่างประเทศมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งได้มีการพัฒนาแนวทางและนโยบายในเรื่องดังกล่าว อาทิ

(1) การพัฒนาแนวทางการบำบัดฟื้นฟู โดยการจำแนกเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นรายบุคคล (พ.ศ.2557) โดยใช้หลักเกณฑ์ของความเสี่ยงหรือแนวโน้ม

การกระทำผิดซ้ำ (Risk of Recidivism) เพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นของเด็กและเยาวชนแต่ละรายตามความเหมาะสม ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกิดความเข้าใจในการปรับตัวด้านพฤติกรรมและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

(2) การปรับเกณฑ์อายุเด็กที่ไม่ต้องรับโทษ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 29) พ.ศ.2565 ที่ได้ปรับเกณฑ์อายุเด็กจาก 10 ปี เป็น 12 ปี ที่ไม่ต้องรับโทษอาญา แต่ให้อำนาจศาลในการดำเนินการอื่น ๆ อาทิ ว่ากล่าวตักเตือน วางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ในการระงับมิให้เด็กไปก่อเหตุร้าย หรือศาลสั่งให้ใช้มาตรการหรือวิธีการสำหรับเด็ก โดยต้องเข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์คุ้มครองเด็กตามกฎหมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แทนการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เวทีเสวนาในปีนี้ได้มีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็นในหัวข้อ “สร้างนิทัศน์สู่เด็กและเยาวชน เพื่อไม่ให้ก้าวพลาดสู่กระบวนการยุติธรรม” โดยได้นำเสนอประสบการณ์ตัวอย่าง และกรณีศึกษาของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม รวมไปถึงข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาของกระบวนการยุติธรรมเพื่อสร้างหลักนิติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การสร้างวัฒนธรรมสังคมเคารพกฎหมาย เพื่อสร้างการรับรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะการดำเนินงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

5. การพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมาย

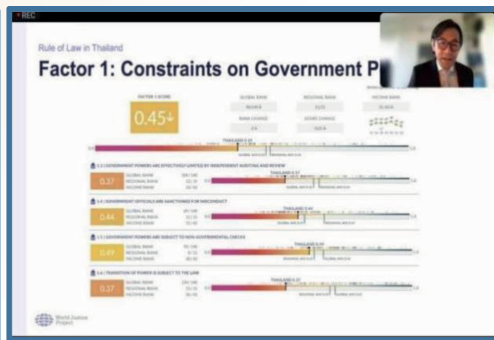
ได้ให้ข้อเสนอแนะ ความเห็นไว้ตั้งแต่การประชุมครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2547) และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงกฎหมายหลายฉบับ อาทิ

(1) ผลจากการประชุมครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2549) นำไปสู่การตรา “พระราชบัญญัติศาลเยาวชน

และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553” เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนสตรี และบุคคลในครอบครัว ในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นไปอย่างเหมาะสม

(2) ผลจากการประชุมครั้งที่ 14 (พ.ศ. 2559) นำไปสู่การตรา “พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564” เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายของแต่ละองค์กรมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ และเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

(3) ผลจากการประชุมครั้งที่ 14 (พ.ศ. 2559) นำไปสู่การเสนอให้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้ชัดเจน เพื่อสร้างมาตรการเร่งรัดการดำเนินคดีให้มีประสิทธิภาพ โดยได้มีการตรา “พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินการงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565”

ประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น คือ ความพยายามและความร่วมมือของทุกภาคส่วน ในการพัฒนากฎหมายที่ดีให้แก่ประเทศไทย โดยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข กฎหมาย และงานยุติธรรม รัฐบาลต้องทำให้ **ประชาชนมีความรู้** และสามารถรับรู้ถึงสิทธิและการบังคับสิทธิของตนเอง เพราะหากประชาชน มีความรู้ตั้งแต่ต้นทาง หากเกิดปัญหาขึ้น เขาก็จะสามารถหาทางแก้ไขปัญหาเองได้ นอกจากนี้ **ระบบงานยุติธรรมควรมุ่งเน้นความต้องการของประชาชนเป็นศูนย์กลาง**

6. การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

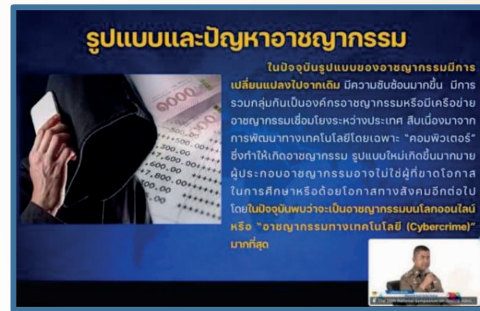
ผลจากการหารือในเวทีการประชุมครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2547) และครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2548) ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลง และเป็นที่มาของการกำหนด ระเบียบ หรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน อาชญากรรมที่สำคัญ คือ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 เรื่อง การกำหนด กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มี

ประสิทธิภาพ 6 ด้าน เพื่อพัฒนางานด้าน การป้องกันอาชญากรรมให้มีความเชื่อมโยง การกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีทิศทาง การทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ ซึ่งในเรื่องนี้ ได้สร้างความตื่นตัวให้กับหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนในการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ หลังปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นมาแนวโน้มการเกิด สถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมมีปริมาณลดลง อย่างไรก็ดีตาม เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว และโลกแห่งยุคเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ทำให้รูปแบบการเกิดอาชญากรรม ที่เกิดขึ้นได้มีการปรับเปลี่ยนจากอาชญากรรม พื้นฐาน พัฒนาไปสู่การเกิดอาชญากรรมรูปแบบ ใหม่ ที่เรียกว่า Cyber Crime ดังนั้น หน่วยงาน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการปรับตัว และรับมือกับการแก้ไขปัญหอาชญากรรมใน รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นด้วย

ดังนั้น เวทีเสวนาในปีนี้ จึงมีการนำเสนอในหัวข้อ เรื่อง “ภัยคุกคามอาชญากรรมกับการรับมือของหน่วยงานภาครัฐ” ซึ่งกล่าวถึงบทบาทและภารกิจด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหอาชญากรรม การรับมือของหน่วยงานรัฐว่าจำเป็นต้องวิเคราะห์โดยนำผลการประเมินตัวชี้วัดมาพัฒนากลยุทธ์ การดำเนินงาน การจัดตั้งหน่วยงานส่วนกลาง อาจไม่ใช่การรับมือกับภัยคุกคามใหม่ที่มีประสิทธิภาพ แต่ควรกระจายสู่ส่วนภูมิภาคเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้มากที่สุด

ในส่วนของอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่มีความซับซ้อน ไม่มีอาณาเขตพื้นที่ ก่อให้เกิดความเสียหายได้รวดเร็ว และมหาศาล ดังนั้น เป้าหมายในการรับมือของหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญ จึงควรเป็นการลดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับประชาชนให้มากที่สุด

การรับมือกับภัยคุกคามอาชญากรรมในปัจจุบันนั้น “ไม่ใช่ if แต่คือ when” นั่นคือเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ต้องพร้อมรับมือตลอดเวลา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจ โดยการป้องกันปัญหอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมีหลักสำคัญคือ การให้ความรู้ การสร้างความตระหนัก และการปรับ Mind set ของประชาชน เพราะกระบวนการหลอกลวงจะใช้หลักจิตวิทยาในการหลอกลวงเหยื่อที่มีความโลภหรือมีความอ่อนแอทางจิตใจ

■ บทสรุป

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 20 ปี พ.ศ. 2566 ทำให้มองเห็นถึงภาพรวมของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดีที่จะนำไปสู่การทิศทางการบริหารงานยุติธรรมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมในอนาคต เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทต่างๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานและรองรับกับสถานการณ์ความท้าทายรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้น รวมถึงสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ รายงานสรุปผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 (The 20th the National Symposium on Justice Administration) ภายใต้หัวข้อ “สี่ส้นแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน” จะมีการนำไปเผยแพร่ในช่องทางต่างๆ ของสำนักงานกิจการยุติธรรม ประกอบด้วย เว็บไซต์ Facebook รวมถึงวารสารกระบวนการยุติธรรม (Journal of Justice System) ซึ่งปัจจุบันได้รับการรับรองคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนี การอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้อยู่ในกลุ่มที่ 1 (TCI1)